

ОСОБЛИВОСТІ ГНІЗДУВАННЯ ВОРОНОВИХ ПТАХІВ В ЗЕЛЕНИХ ЗОНАХ МІСТА ЖИТОМИРА

В останні десятиліття збільшується кількість воронових, котрі гніздяться в міських населених пунктах. Деякі види воронових надають перевагу густонаселеним найбільш урбанізованим біотопам міста, проте є види які гніздяться виключно у зелених зонах поблизу міст. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених вивченню гніздової екології воронових, існує доволі обмежена кількість робіт, які вивчали особливості гніздування цієї родини птахів в парках міста Житомира.

В основу роботи покладено результати польових досліджень, зібрані протягом 2019 – 2020 рр. у Шодаурівському парку та Гідропарку м. Житомира. Дані стосовно гніздової екології збирали під час спостережень за знайденими гніздами *Corvidae* протягом усього гніздового періоду. Фіксували видовий склад дерев, на яких розташовувалися гніздові споруди та висоту розташування гнізда.

Грак є типовим колоніальним птахом. Нами знайдено 2 колонії у Шодаурівському парку м. Житомира (загальною чисельністю 30 особин) та жодної – у Гідропарку. У парках Житомира грак гніздиться на 6 видах дерев. Для будівництва гнізд граки використовували 6 видів дерев, найчастіше тополю чорну (35%), сосну (14,7%), березу (12,5%) та білу акацію (12%).

Галки також зазвичай гніздяться в колоніальних поселеннях. Цей вид птахів є типовим дуплогнізником. В населених пунктах галки гніздяться на горищах, в нішах та тріщинах будівель, у димарях та вентиляційних ходах, за карнизми та виступами споруд. Нами відмічено невелику колонію галок на горищі старої багатоповерхової забудови поблизу парку Шодаура. Визначити точну кількість гнізд у колонії не вдалося в зв'язку із її важкодоступністю. У природних біотопах галки гніздяться у дуплах дерев, в нішах по береговим схилам рік. Проте, гнізд галки у Гідропарку нами знайдено не було.

Сіра ворона гніздиться одиничними парами. У Шодаурівському парку особини цього виду найчастіше влаштовують гнізда на березі повислій, а також на тополях (особливо чорній). А в Гідропарку знайдено гнізда сірої ворони на березі повислій, осиках, вербах та соснах. До того ж в Гідропарку ворони для будівництва гнізд обирають дерева більш різноманітні за видовим складом, ніж в центральному парку і кількість знайдених гнізд більша. Висота розташування гнізда *C. cornix* на озелених територіях міста – $11,9 \pm 1,3$ м ($n = 10$).

Гнізда у вигляді великих, закритих зверху куль із сухих паличок сороки (*P. pica*) розташовують найчастіше в густих колючих чагарникових заростях або високо на деревах. У житомирських парках для облаштування гнізд сороки обирають 12 видів дерев та кущів. У Гідропарку для гніздування сороки найчастіше використовують вербу та березу, а в містах – акацію, березу та різні види кленів. До того ж в центральному парку сороки для будівництва гнізд обирають дерева більш різноманітні за видовим складом, а ніж в Гідропарку, що може свідчити про адаптацію цих птахів до урбосередовища. Висота розміщення гнізд на деревах коливається в різних місцях існування від 2,6 до 23,4 м. Середня висота розташування гнізд *P. pica* в парках Житомира становить $10,8 \pm 0,4$ м ($n = 10$; CV = 43,3%).

Сойка – типовий лісовий птах, проте останніми роками він все частіше оселяється в міських ландшафтах, надаючи перевагу саме паркам та зеленим зонам навколо міста. Найбільш щільно цей вид гніздиться в зелених зонах, які оточують місто, де середня щільність сойок становить 3,5 пар/км². Часто гнізда цих птахів можна знайти в парках, скверах та бульварах м. Житомира. В міських парках та зелених зонах сойки гніздяться на 8 видах дерев, найчастіше на робінії (3 випадки), липі (3 випадки), кленах гостролистому та ясенелистому (по 2 випадки), рідше – на яблуні, дубі та ялині. Отже, видовий склад дерев, що використовуються сойкою для облаштування гнізд, залежить від деревного складу конкретного біотопу; при цьому сойка проявляє високу екологічну пластичність у виборі місць для гніздування. Середня висота розташування гнізд сойки в парках Житомира – $6,6 \pm 0,4$ м ($n = 9$; CV = 38,4 %).

Крук – звичайний вид птахів Житомирського Полісся, котрий гніздиться у суцільних лісових масивах. Всі гніздові території круків у місті Житомир знаходяться на околицях міста, які оточені лісами. Декілька гнізд крука було відмічено у Гідропарку, в парку Шодаура крук не гніздиться. Гніздовий період у круків розпочинається раніше, ніж у всіх інших воронових птахів. До будівництва гнізд круки приступають у кінці лютого – на початку березня. *C. corax* розташовують свої гнізда в розгалуженнях крупних гілок високих сосен, дубів, берез, осик, ясенів та лип. В Гідропарку круки найчастіше будують гнізда ($n = 8$) на сосні – 27,8%, дубі – 22,2% та на осіці – 16,7%. Гнізда *C. corax* будують у розвилці головного стовбура (77,3%), рідше у розвилках великих бічних гілок (27,8%). Висота розташування гнізд часто вища за 20 м. Середня висота гнізд крука – $18,3 \pm 1,4$ м (діапазон 12,3–36,0; CV = 36,4%; $n = 8$).